

WAĆLAW MICHAŁ SZYMANOWSKI

waclaw.szymanowski@uwm.edu.pl

*Uwarunkowania tworzenia jednolitego rynku usług cyfrowych
w Unii Europejskiej*

Conditions of the Single Market of Digital Services in the European Union

Słowa kluczowe: społeczeństwo informacyjne; „Strategia Europa 2020”; harmonogram Europejskiego Rynku Elektronicznego

Keywords: information society; “Strategy Europa 2020”; Europe Data Agenda

Kod JEL: C82

Wstęp

Słabości rynku europejskiego, ujawniające się w wyniku kryzysu lat 2007–2008, zostały pogłębione przez wzmożenie globalnej konkurencji we wszystkich obszarach europejskiego życia: gospodarczym, społecznym, demograficznym, ochrony środowiska. Stały się one źródłem słabości w zbudowaniu zrównoważonej przyszłości Europy. Realizacji wizji wysokiego poziomu zatrudnienia, gospodarki niskoemisyjnej, o wzrastającej spójności i poziomie zdrowotności społeczeństwa europejskiego służy sektor Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych (TIK). Sektor TIK odpowiada za powstawanie 5% PKB. Codziennie w Europie korzysta z internetu 250 mln ludzi.

O „zacofaniu” rynku cyfrowego w Europie względem rynku amerykańskiego i azjatyckiego świadczą następujące fakty. W 2009 r. 30% Europejczyków nigdy nie korzystało z internetu, tylko 1% sieci to były szybkie sieci światłowodowe, wydawanie dofinansowania na działalność badawczo-rozwojową w dziedzinie TIK

stanowiło w 2009 r. tylko 40% poziomu wydatków amerykańskich. Jedynie 15% konsumentów kupowało przez internet produkty i usługi z innych państw UE, a 7% małych firm sprzedawało swoje produkty i usługi za granicę przez internet.

1. Cel i metoda badań

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie ograniczeń rozwoju rynku cyfrowego oraz działań umożliwiających ich ograniczenie bądź likwidację. W końcowej części opracowania przedstawiono procedurę monitorowania budowy Jednolitego Europejskiego Rynku Cyfrowego, którego uczestnikami są instytucje Unii Europejskiej. Przedstawioną poniżej analizę dokonano na podstawie dokumentów unijnych związanych z budową społeczeństwa informacyjnego.

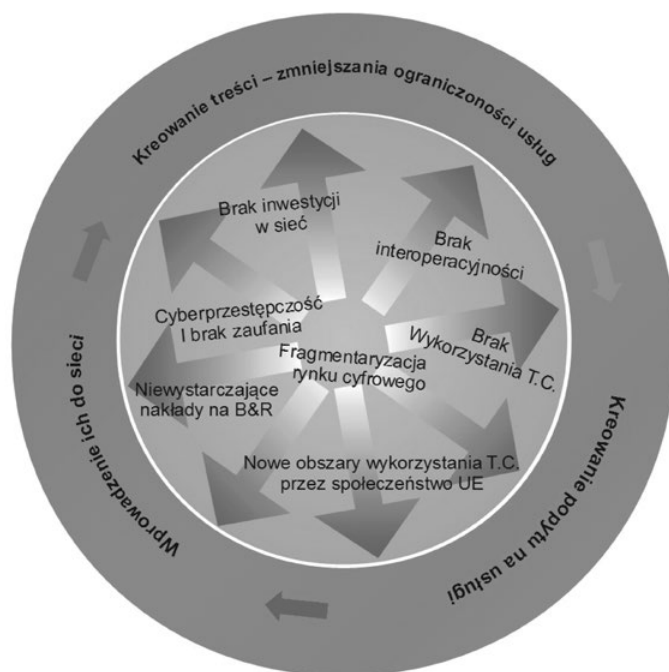
2. Geneza budowy jednolitego rynku cyfrowego w Unii Europejskiej

Jednolity rynek cyfrowy to rynek stwarzający nowe potrzeby i sposoby ich zaspakajania przez konsumentów oraz administrację publiczną, oferując dostęp do informacji i treści: w dowolnym momencie czasu, w dowolnym miejscu i na dowolnym urządzeniu. Za początek dyskusji o budowie społeczeństwa informacyjnego w UE uznaje się raport Bangemanna zatytułowany „Europa i społeczeństwo globalnej informacji. Zalecenia dla Rady Europejskiej”, który wzbudził wiele kontrowersji. Jego wynikiem było ogłoszenie na szczycie w Helsinkach w grudniu 1999 r. inicjatywy „e-Europa – społeczeństwo informacyjne dla wszystkich”, której priorytetem było upowszechnienie dostępu do internetu, umożliwiające budowę i realizację koncepcji społeczeństwa opartego na wiedzy. Odnowiona strategia lizbońska z 2010 r. przyjęła za zadanie budowę dla 28 państw jednolitej strategii opartej na wiedzy i innowacjach technologicznych służących trwałemu wzrostowi w Unii Europejskiej. Ten wzrost byłby spowodowany zwiększeniem zatrudnienia oraz inwestycji w obszarze gospodarki opartej na przetwarzaniu i dystrybucji informacji.

Kreowaniu jednolitego rynku usług i wprowadzaniu jego produktów do sieci służy budowa jednolitego rynku cyfrowego. Agenda cyfrowa, stanowiąca uzgodnione w wyniku szerokich konsultacji opracowanie sporządzone podczas hiszpańskiej prezydencji, obejmuje siedem projektów tworzących „Strategię Europa 2020”. Budowa jednolitego rynku cyfrowego – przez działania legislacyjne ułatwiające bezpieczny zakup usług i włączenie tej części społeczności europejskiej, która nigdy nie korzystała z internetu – prowadzi do obniżenia kosztów funkcjonowania tego rynku, wzrostu jego innowacyjności, a przez to do konkurencyjności. Będzie to możliwe dzięki usuwaniu barier wzrostu rynku cyfrowego, których narzędzia przedstawiono w kolejnych komunikatach Komisji Europejskiej.

3. Bariery tworzenia spójnego rynku usług cyfrowych w Unii Europejskiej

Do czynników utrudniających tworzenie spójnego rynku cyfrowego, uwidoczonych na rys. 1, należą: brak spójności rynku cyfrowego, brak działań w zakresie interoperacyjności, cyberprzestępczość i ryzyko zaufania do sieci, brak inwestycji w sieć, niewystarczające nakłady na B&R, brak umiejętności wykorzystania technologii cyfrowych, nowe obszary zastosowań technologii cyfrowych.

Rys. 1. Czynniki służące generowaniu popytu na usługi cyfrowe w UE

Źródło: [Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, COM (2010), 26 sierpnia 2013, s. 5].

4. Zadania służące tworzeniu jednolitego rynku cyfrowego

Wizję jednolitego rynku cyfrowego, którego zręby mają powstać do 2015 r., opisywane są przez następujące zadania:

- promowanie rozwoju handlu elektronicznego, aby w 2015 r. 50% ludności UE dokonywało zakupów przez internet, gdy w 2009 r. było to jedynie 37%,
- stymulowanie rozwoju transgranicznych transakcji handlowych, aby do 2015 r. 20% ludności UE dokonywało tych zakupów przez internet, gdy w 2009 r. 8% osób w wieku 16–74 lat realizowało zamówienia za granicą,

- rozwój handlu elektronicznego przez przedsiębiorstwa MŚP do poziomu 33% w 2015 r., gdy w 2009 r. kupno wynosiło 24%, a sprzedaż – 12%,
- zwiększenie regularnego korzystania z internetu przez wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej z 60% w 2009 r. do 75% w 2015 r.,
- zmniejszenie o połowę liczby osób, które nigdy nie korzystały z internetu, tj. z 30% w 2009 r. do 15% w 2015 r.,
- tworzenie jednolitego rynku usług telekomunikacyjnych, na którym różnice pomiędzy cenami usług w roamingu a taryfami krajowymi powinny zbliżyć się do zera.

Do zasadniczych działań ułatwiających utworzenie rynku cyfrowego należy uproszczenie zasad udostępniania praw autorskich, zarządzanie nimi oraz ich transgraniczne licencjonowanie, prowadzące do pełnego wykorzystania potencjału rynku wewnętrznego Unii Europejskiej.

Konsumenci nadal w ograniczony sposób korzystają z atrakcyjności cen i możliwości wyboru, ponieważ transakcje są zbyt skomplikowane. Transakcje transgraniczne stanowią mniej niż 10% transakcji handlowych. Aż 92% osób zamawiających towary i usługi w internecie korzysta z dostawców krajowych. Instrumenty realizujące powyższe zadania przedstawiono w punktach 4.1–4.7.

4.1. Metody bezpiecznej i skutecznej płatności

Działaniami ułatwiającymi tworzenie zintegrowanego rynku są: płatności i fakturowanie elektroniczne oraz metody bezpiecznej i skutecznej płatności. Służy temu utworzenie Jednolitego Europejskiego Obszaru Płatniczego (SEPA), pełniącego ramy dla fakturowania elektronicznych płatności. Wprowadzenie w 2011 r. dyrektywy dotyczącej podpisu elektronicznego stworzyło ramy prawne dla transgranicznych bezpiecznych systemów e-uwierzytelniania. Służyło mu też wdrożenie dyrektywy VAT, zapewniającej równe traktowanie faktur elektronicznych i papierowych. Aby wspomniane wyżej działania były skuteczne, priorytetem Komisji było szybkie i spójne wdrożenie zmienionych regulacji prawnych.

4.2. Brak interoperacyjności produktów i usług

Stworzenie społeczeństwa cyfrowego wymaga skutecznej interoperacyjności. Działania te zostały zapisane w Białej Księdze jako „Modernizacja normalizacji technologii informacyjno-komunikacyjnych w UE”. Skłoniło to głównych uczestników rynku cyfrowego do licencjonowania informacji w zakresie interoperacyjności technicznej. Normalizacja i standaryzacja informacji prowadzi do zjawiska ujednoczenia informacji w zakresie usług. Łączy się to ze zmniejszeniem czasu i kosztów, a przez to ze wzrostem konkurencyjności usług i ich sprzedaży. Jednym ze sposobów zabezpieczania tej standaryzacji jest licencjonowanie informacji, co jest jednym z warunków tworzenia bezpieczeństwa informacyjnego.

4.3. Zaufanie i bezpieczeństwo

Pełna wiarygodność nowych technologii jest warunkiem zaistnienia najbardziej innowacyjnych i zaawansowanych usług internetowych, takich jak bankowość internetowa czy e-zdrowie. Obecnie internet był względnie bezpieczny, odporny i stabilny, natomiast sieci i komputery użytkowników końcowych pozostały narażone na szereg coraz bardziej zróżnicowanych zagrożeń. Szacuje się że od 80% do 98% wszystkich wysyłanych informacji to spam.

W ten sposób następuje rozprzestrzenianie się wirusów i złośliwego oprogramowania umożliwiającego „kradzież tożsamości” i inne oszustwa internetowe, co wzmacnia zagrożenie bezpieczeństwa informacyjnego. Przeciwdziałanie tym zagrożeniom powinno być realizowane zarówno przez osoby fizyczne, jak i instytucje na szczeblu lokalnym i globalnym. W tym celu do walki z przestępczością komputerową zostały zmodyfikowane zadania Agencji ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji (ENISA) oraz stworzone środki (między innymi legislacyjne) dla uniemożliwienia ataków cybernetycznych na systemy informatyczne. Ustanowienie Europejskiego Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością pozwoli na wzmocnienie współpracy w celu stworzenia globalnego zarządzania ryzykiem w sferze cyfrowej. Budowa sieci punktów powiadamiania o nielegalnych treściach w internecie powinna być prowadzona zarówno na szczeblu krajowym, jak i współpracy pan-europejskiej.

4.4. Brak inwestycji w sieć

Szybki internet jest niezbędny do:

- zapewnienia wzrostu gospodarczego, nowych miejsc pracy oraz zapewnienia obywatelom UE dostępu do pożądaných usług o przepustowości przekraczającej 30 Mb/s, który posiadali wszyscy mieszkańcy Unii Europejskiej,
- tego, by co najmniej połowa europejskich gospodarstw domowych posiadała dostęp do połączeń o przepustowości wyższej niż 100 Mb/s.

Tak ambitne cele nie mogły być realizowane bez interwencji instytucji unijnych i krajowych. Prowadzona polityka dostępu do szerokopasmowego internetu będzie powodowała obniżkę kosztów jej wprowadzania oraz ograniczenie obciążeń administracyjnych. W tym celu należy wykorzystać fundusze strukturalne oraz fundusze przeznaczone na rozwój obszarów wiejskich.

4.5. Niewystarczające środki na badania i rozwój

Środki finansowe przeznaczone na realizowanie powyższych zadań dotychczas były na niedostatecznym poziomie:

- poziom nakładów na badania i rozwój w TIK w UE stanowił 17% w porównaniu do 29% w USA w 2007 r.,

- nakłady publiczne na badania i rozwój w UE były rozproszone i wynosiły w 2007 r. 5,5 mld euro rocznie. Aby zwiększyć konkurencyjność gospodarki europejskiej w „Strategii Europa 2020” zakłada się ich podwojenie do poziomu 11 mld euro,
- fragmentaryzacja rynku cyfrowego powoduje rozproszenie środków, zwłaszcza dostępnych dla innowatorów w sektorze MŚP. Rozwiązaniem problemu są inwestycje w sektor prywatny w postaci partnerstwa publiczno-prywatnego, co powinno podwoić nakłady w sektorze prywatnym na inwestycje w TIK z 35 mld euro w 2007 r. do 70 mld euro w 2020 r. Innym narzędziem są inwestycje w młodych naukowców, tworzenie platform dla nowych produktów oraz zaangażowanie środków w tworzenie i opracowywanie innowacyjnych rozwiązań w sektorze publicznym, które będą finansowane ze środków na wzrost konkurencyjności i innowacyjności.

4.6. Wzrost umiejętności korzystania z technologii cyfrowych i włączanie społeczne

Brak umiejętności korzystania przez 30% Europejczyków w 2009 r. z technologii cyfrowych spowodował wysokie koszty z ich korzystania. Bariera psychologiczna przed korzystaniem z nowoczesnych technologii cyfrowych dotyczy głównie starszego pokolenia mieszkańców UE, osób niepełnosprawnych oraz młodych kobiet powracających do pracy. Niwelowanie przepaści cyfrowej może zwiększyć szanse na wzrost możliwości zatrudnienia przez: e-kształcenie, e-administrację, e-zdrowie. Posługiwanie się technologiami cyfrowymi jest jedną z kluczowych kompetencji dla osób funkcjonujących w społeczeństwie opartym na wiedzy. Ponadto sektor TIK nie może skutecznie funkcjonować jako siła napędowa konkurencyjności całej gospodarki UE bez wykwalifikowanej kadry. Fakt ten powoduje konieczność wzrostu kształcenia osób w zakresie TIK i e-biznesu, zwłaszcza w produkcji i projektowaniu technologii dla MŚP. Wymaga to stworzenia wielostronnego i intensywnego kształcenia w trybie formalnym i nieformalnym. Źródłem tych działań jest Europejski Fundusz Społeczny na lata 2014–2020. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w uznaniu europejskich ram kwalifikacji oraz EUROPASS. Będzie temu służyło dostosowanie polityki członków UE do ram e-kształcenia określonego na poziomie unijnym.

4.7. Korzyści z technologii informacyjnych dla społeczeństwa UE (e-zdrowie i e-administracja)

Właściwe wykorzystanie technologii informatycznych powinno sprostać wyzwaniom stojącym przed społeczeństwem UE, tj. być związane z jego starzeniem się, zmniejszeniem zużycia energii, przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym, integracją osób niepełnosprawnych i chorych ze społeczeństwem informacyjnym. Wykorzystanie nowych technologii informatycznych wiąże się z obniżeniem energochłonności: budynków i budownictwa, środków transportu i logistyki, produkcji i dystrybucji energii.

W zakresie e-zdrowia, oprócz normalizacji elektronicznych rejestrów medycznych i sprzętu, będą rozwijane nowoczesne technologie w służbie osobom starszym (AAL), które dzięki TIK spowodują ich powszechny dostęp. W efekcie dostęp do tego typu usług, między innymi do monitorowania zdrowia pacjentów, stanie się powszechny. Także do 2020 r. stanie się powszechny dostęp do danych telemetrycznych oraz do określenia minimalnego wspólnego zestawu danych pacjenta w celu dostępu w formie elektronicznej do rejestrów danych pacjentów lub ich wymiany pomiędzy państwami członkowskimi UE.

Fragmentacja i złożoność obecnego systemu licencjonowania utrudnia proces cyfryzacji dużej części dziedzictwa kulturowego Europy. Ulepszenie systemu udostępniania praw autorskich pozwoli na rozbudowę unijnej cyfrowej biblioteki publicznej Europeana.

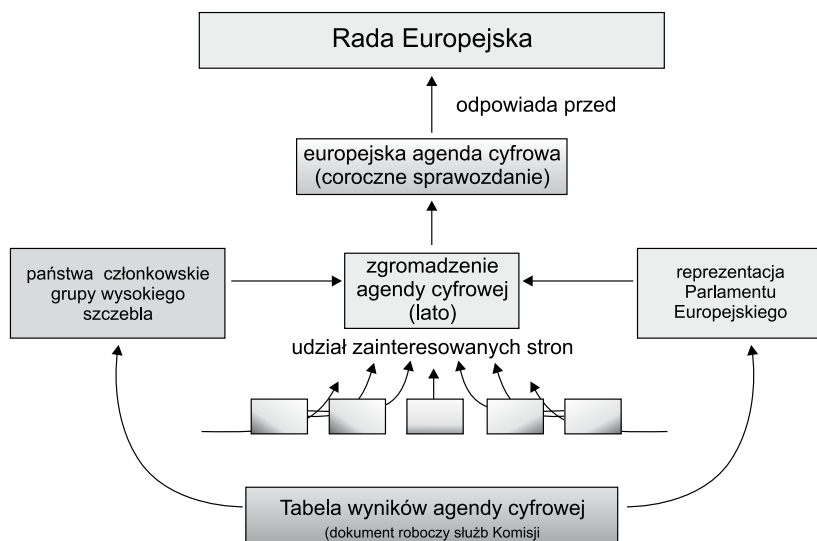
Usługi e-administracji oferują oszczędny sposób uzyskiwania lepszych usług przez każdego obywatela i przedsiębiorcę w UE oraz przez powszechne uczestnictwo w otwartej i przejrzystej administracji. Usługi e-administracji powinny obniżyć koszty i zaoszczędzić czas organom administracji publicznej, obywatelom i przedsiębiorstwom. Mogą również pomóc w ograniczeniu ryzyka zmian klimatu oraz zasobów naturalnych, spowodowanych przez człowieka zagrożeń przez dzielenie się informacjami na temat środowiska. Do 2015 r. rządy państw członkowskich UE zobowiązały się rozpowszechnić ukierunkowane na użytkownika, spersonalizowane oraz wieloplatformowe usługi e-administracji.

Potrzeba lepszej współpracy administracyjnej w ramach UE pozwoli usprawnić załatwianie formalności pomiędzy uczestnikami rynku usług publicznych drogą elektroniczną i ponad granicami państw w ramach jednolitego rynku cyfrowego. Przykładem takich działań może być stworzenie, w ramach jednolitego rynku, programu na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP) oraz wdrożenie wspólnotowego dostępu do informacji o środowisku.

Zapewnienie wzajemnej elektronicznej identyfikacji i wzajemnego uwierzytelniania w całej UE spowodowało zdefiniowanie w Białej Księdze działań dotyczących wzajemnych połączeń zdolności elektronicznych zamówień publicznych w ramach jednolitego rynku. Tworzenie otwartej i przejrzystej e-administracji ma objąć w latach 2011–2015 projekt e-komisja, obejmujący w pełni elektroniczne zamówienia publiczne.

5. Procedura monitorowania realizacji jednolitego rynku usług cyfrowych w Unii Europejskiej

Powodzenie agendy cyfrowej wymaga skrupulatnego wykonania kompleksowego zestawu działań zgodnych ze „Strategią Europa 2020”. Procedura została przedstawiona na rys. 2.

Rys. 2. Procedura zarządzania europejską agendą cyfrową

Źródło: [Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, COM (2010), 26 sierpnia 2013, s. 41].

Zaprezentowana powyżej procedura jest realizowana następująco:

- ustanowienie wewnętrznego mechanizmu koordynacji realizowanego przez grupę komisarzy unijnych, której zadaniem będzie koordynacja polityki w różnych obszarach agendy cyfrowej,
- określenie zasad regularnej współpracy z państwami członkowskimi i Parlamentem Europejskim przez utworzenie platform ukierunkowanych na realizację siedmiu wyżej wspomnianych obszarów działań,
- aktualizacja postępów w zakresie pełnego zestawu działań określonych w agendzie cyfrowej,
- organizowanie debat na temat postępów zarejestrowanych w rocznych sprawozdaniach w postaci tabel wyników z udziałem państw członkowskich, instytucji unijnych, przedstawicieli biznesu i konsumentów. Debaty takie odbywają się, począwszy od 2011 r.,
- Komisja przedstawia Radzie Europejskiej sprawozdanie na temat wyników z działań z postępów prac zgodnie ze strukturą „Strategii Europa 2020”.

Podsumowanie

Postępy przy budowie jednolitego rynku cyfrowego umożliwiają poprawę warunków wymiany międzynarodowej towarów i usług elektronicznych. Realizowane są przez: rozwijanie powiązań partnerskich na rzecz dostępu do inwestycji, obniza-

nie taryf celnych i pozataryfowych barier w skali globalnej, poprawianie ochrony praw własności intelektualnej, a przez to podnoszenie na wyższy poziom wymianę towarów i usług wewnątrz i na zewnątrz Unii Europejskiej.

Bibliografia

- Akt o jednolitym rynku II (COM (2012)0573) Strategii EUROPA 2020, *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, COM (2010) 2020, październik 2012.
- Gospodarka i społeczeństwo cyfrowe w Unii Europejskiej*, <http://Europa.eu/Pol/info/index.pl.htm> [data dostępu: 10.05.2015].
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, COM (2010), 26 sierpnia 2013.
- Lepsze zarządzanie jednolitym rynkiem (COM(2012)0259), czerwiec 2012.
- Nowe umiejętności w nowych miejscach pracy*, COM(2008) 868, 15 grudnia 2004, e-umiejętności na XXI w. oraz COM(2007)496.
- Oleński J., *Społeczne społeczeństwo informacyjne podstawą demokratycznego państwa*, [w:] A. Kobyliński, W. Szymanowski, M. Grzywińska-Rąpca, M. Kobylińska (red.), *Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w warunkach globalizacji*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych” 2015, z. 36.
- Spójne ramy na rzecz wzmocnienia zaufania na jednorodnym rynku cyfrowym handlu elektronicznego i usług on-line (COM(2011), 12 stycznia 2012).
- Sprawozdanie w sprawie konkurencyjności EUROPY w dziedzinie technologii cyfrowych (COM(2009), http://europa.eu/information_society/Europa/i2010/index_en.htm [data dostępu: 10.05.2015].
- Szymanowski W., *Przezroczystość i bezpieczeństwo informacyjne w układzie sektorowym*, [w:] A. Kobyliński, W. Szymanowski, M. Grzywińska-Rąpca, M. Kobylińska (red.), *Kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w warunkach globalizacji*, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych” 2015, z. 36.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (art. 4. ust. 2; art. 26, 27, 114, 115).
- W kierunku Aktu o jednorodnym rynku (COM (2010)0608), 20 maja 2010.
- W sprawie jednolitych ram wspólnotowych dla przejrzystości kwalifikacji i kompetencji (Europass, Decyzja nr 2241/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy)
- W sprawie kluczowych kompetencji w procesie uczenia się przez całe życie, 18 grudnia 2006.

Conditions of the Single Market of Digital Services in the European Union

The main goal of the paper is to analyse European Union documents to create information society in 21st century. A procedure to apply and to monitor the European Electronic Market is presented in the second part of the paper.

Uwarunkowania tworzenia jednolitego rynku usług cyfrowych w Unii Europejskiej

Celem artykułu jest analiza dokumentów Unii Europejskiej, która umożliwi budowę społeczeństwa informacyjnego XXI w., a w szczególności identyfikacja barier i metody ich pokonywania. W drugiej części przedstawiono procedurę monitorowania harmonogramu wdrożenia Europejskiego Rynku Elektronicznego.